

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ В СТУДЕНТСЬКОМУ СПОРТІ

На сьогоднішній день студентська молодь являється найбільшою категорією населення за численним складом, організованою за місцем здобуття освіти. У статті проводиться аналіз основ управління в студентському спорті. Розглядається специфіка і особливості занять фізичним вихованням і спортом в вищих навчальних закладах.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, студенти, студентський спорт, фізичне виховання.

For today student youth is the largest category of the population in a large number, organized at the place of education. The article analyzes the basics of management in student sport. Specificity and peculiarities of physical education and sports in higher educational institutions are considered.

Key words: higher education institution, students, student sport, physical education.

Сьогодні поняття «студентський спорт» постійно знаходиться в сфері дискусій ведучих фахівців в області фізичного виховання та спорту. З одного боку – це масовий спорт молоді, а з другого боку – спорт вищих досягнень. Шлях від новачка до «майстра» студент повинен пройти під час навчання в вищому навчальному закладі. Тому студентський спорт повинен стати базовим сегментом для розвитку спорту вищих досягнень. Одним із основних законів України, який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні основи розвитку студентського спорту це «Модельний закон про студентський спорт» (Постанова N 21-9 від 16 червня 2003 року) [8]. В першій главі надається визначення, що студентський спорт це спортивне зайняття у вищих і середніх спеціальних учбових закладах різних форм власності по державним програмам, а також зайняття в спортивних секціях і командах по ігровим видам спорту громадських об'єднань спортивної спрямованості (спортивні клуби, колективи

фізичної культури), та участь в спортивних змаганнях. Також в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808- XII [4] виділено статтю 14 «Центри студентського спорту вищих навчальних закладів». Де зазначається, що до центрів студентського спорту вищих навчальних закладів відносяться заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують створення умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів, зокрема, до участі у чемпіонатах Європи та світу серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх універсіадах. Згідно положенню до засновників центрів студентського спорту вищих навчальних закладів відносяться центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані вищі навчальні заклади, так і самі вищі навчальні заклади. Студентський спортивний рух є важливою складовою розвитку системи фізичної культури і спорту в Україні. У провідних країнах світу студентський спорт є основою національної політики, а вагому частину членів збірних команд з різних видів спорту складають студенти. В наслідок цього, розвиток студентського спорту має пріоритетне значення, формуючи резерв для спорту вищих досягнень та популяризації цінностей культури та здорового способу життя у молодіжному середовищі [1]. Так, О.Ю. Павленко [10] відмічає, що основою національної спортивної політики у багатьох країнах є студентський спорт, який регулюється державними законами та нормативними актами. Таким чином студентський рух має важливе значення й авторитет, поступаючись за кількістю учасників лише Олімпійським іграм. Багато фахівців [2, 5, 10, 12] вказують на те, що структура фізичної культури студентів вищих навчальних закладів містить у собі три самостійних блоки: фізичне виховання, студентський спорт та активне дозвілля. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації 565 На думку Т.Ю. Круцевич (2008) студентський спорт являє собою узагальнену категорію діяльності студентів у формі змагання і підготовки до нього з метою досягнення високих результатів у обраній спортивній спеціалізації. Підготовка сучасних фахівців у ВНЗ організовується відповідно до державного освітнього стандарту вищої професійної освіти. Вимоги цього стандарту обумовлюють напружений характер навчання, навчальних та професійних практик,

екзаменаційних сесій. Справлятися з постійними навантаженнями в першу чергу допомагає здоровий спосіб життя, обов'язковими компонентами якого для студентської молоді прийнято вважати режим дня, повноцінне харчування і раціонально організовану рухову активність [12]. В.М. Василюк [2] дає визначення студентському спорту як одному із складових частин спорту, яка культивована у вищих навчальних закладах та інтегрує масовий спорт і спорт вищих досягнень. Як вказує автор у багатьох вузах функціонують спортивні секції з різних видів спорту, в яких займаються студенти спортивного навчального відділення. Згідно зі статистичними даними, майже в кожному вузі працюють не менше 10-15 спортивних секцій і клубів, де студенти займаються різними видами спорту. Так, С.В. Лапочкин [5] за результатами свого дослідження визначає напрями наукових досліджень. Автор вбачає удосконалення функціонування студентського спорту за допомогою таких наукових і методичних складових:

- розроблення законодавчої бази, ієрархічності та різноманіття організаційних структур, що реалізують студентські спортивні програми різного рівня;
- багатоджерельністю фінансування та правовою захищеністю діяльності у сфері студентського спорту;
- розробленням системи відбору та різних форм матеріальної підтримки для студентів-спортсменів;
- урахуванням розкладу фінальних студентських змагань при затвердженні національного календаря спортивних заходів;
- офіційною реєстрацією спортивних результатів університетів і наявністю спортивного рейтингу університетів;
- наявністю договорів про спільну діяльність між студентськими лігами, спортивними клубами університетів і професійними клубами з видів спорту;
- наступністю і взаємозв'язком програм фізичного виховання та розвитку спорту серед студентів в університетах більшості країн світу.

Як вказують фахівці Мутко В. Л., Андреев С. Н., Алиев Э. Г. [9], що студентський спорт в даний час базується на наступних факторах:

- доступність і можливість займатися спортом в години обов'язкових навчальних занять з дисципліни «Фізична культура» (елективний курс в основному навчальному відділенні, навчально-тренувальні заняття в спортивному навчальному відділенні);
- можливість займатися спортом у

вільний від навчальних академічних занять час у вузівських спортивних секціях і групах, а також самостійно; — можливість систематично брати участь у студентських спортивних змаганнях різного рівня. Вся ця система дає змогу кожному студенту спочатку ознайомитися, а потім обрати вид спорту для регулярних занять. А. В. Гаязова та В. Я. Назмутдинов зупиняються на таких актуальних проблемах студентського спорту: • на межі переходу з юнацької (юніорської) вікової категорії у дорослий спорт останній втрачає величезну кількість талановитих спортсменів, готових до подальшої самореалізації, через їх зіткнення з реаліями дорослого життя: необхідністю «купувати» професію, заробляти, влаштовувати сімейне життя, які важко поєднувати з професійними заняттями спортом; • певна частина молодих людей, які з тих чи інших причин не потрапили в поле зору тренерів на ранньому етапі, в подальшому майже позбавлені можливості реалізувати себе у Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації 566 спорті вищих досягнень, хоча в разі створення необхідних умов для занять спортом, вони могли б проявити свої таланти; • деякі перспективні спортсмени втрачають себе при переході від одного тренера до іншого і відчують труднощі у соціальній адаптації і, як наслідок, мають зниження спортивних результатів; • відірваність молодих людей, які готуються реалізувати себе в спорті вищих досягнень, від загальносоціального середовища вже на ранніх етапах їхньої підготовки призводить до відчуження від них основної маси однолітків і, як наслідок, неминучого скорочення кількості тих, хто активно займається спортом; • відсутність інтересу в молоді до систематичних занять спортом, розвиток у студентському середовищі соціально негативних явищ [3]. В даний час навчальний предмет «фізичне виховання» в вузах України викладається і реалізується в різноманітних і взаємозалежних формах. Так Міністерством освіти і науки України в листі № 1/9-454 від 25.09.15 року «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах», для забезпечення належного рівня викладання фізичного виховання у вищих навчальних закладах запропоновуються базові моделі або різні форми їх поєднання, а саме [6]: 1. Секційна. Створення широкої мережі як спеціалізованих спортивних, так і

загальнооздоровчих секцій, гуртків, клубів, які працюють за фіксованим розкладом у вільний від основних навчальних занять час. 2. Професійно орієнтована. Розроблення низки комплексних програм з фізичного виховання, які прямо орієнтовані на особливості майбутньої професії. Альтернативними варіантами відвідування таких програм можуть бути суто спортивні секції, військовоприкладні секції, військово-медична підготовка з елементами загально фізичної підготовки. 3. Традиційна. Збереження фізичного виховання в якості обов'язкової дисципліни з нарахуванням за неї кредитів, виставленням заліків та включенням до розкладу занять з наданням студентам можливості як відвідувати заняття з групою, так і займатись індивідуально в спортивних секціях та оздоровчих гуртках, клубах, програмах тощо на їх вибір. 4. Індивідуальна. Закріплення за кожним студентом працівника кафедри фізичного виховання чи іншого спеціалізованого підрозділу. Останніми роками особливої популярності в системі фізичного виховання студентів набуває зайняття спортом, що передбачає самостійний вибір спорту або системи фізичних вправ. Таке зайняття, як правило, проводиться в спортивних секціях у вільний від навчання час і передбачає зміцнення здоров'я, підвищення функціональних можливостей організму, психофізичну підготовку до майбутньої професійної діяльності, а також досягнення студентами найвищих результатів в обраному виді спорту. Як вказує А.М. Семенов, М.С. Естрин [11], процес фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів нині є взаємозв'язком навчальних і поза навчальних форм фізкультурнооздоровчої і спортивної роботи з тенденцією до зростання ролі і значимості сфери студентського спорту, до розвитку системи спортивних секцій, клубів, об'єднань по інтересах. М.Г. Мельник, М.П. Пітин наголошують, що студентський спорт як позаурочна форма фізичного виховання, орієнтований на залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами і спортом, організацію активного відпочинку, самореалізацію студентської молоді. Він є зв'язковою ланкою між масовим спортом та спортом вищих досягнень. Таким чином, студентський спорт доповнює і збагачує професійну підготовку висококваліфікованих фахівців в умовах вузу для різних галузей суспільної

діяльності [7]. Фахівці [7, 10, 11] наголошують, що студентські спортивні змагання є однією з найбільш ефективних форм організації масової оздоровчої та спортивної роботи. Вся система студентських спортивних змагань будується на основі принципу “від простого до складного”, студенти приймають участь в внутрішньо вузівських змаганнях в навчальній та перспективі розвитку науки і освіти в умовах глобалізації 567 груп, на курсі, потоці (іноді змагання проходять за спрощеними правилами) до міжвузівських і так далі до міжнародних студентських змагань (як найвищий рівень спортивної результативності).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Балан Б. А. Особливості підготовки студентських збірних команд з футболу до короткострокових змагань / Б. А. Балан, Г. В. Лунін // Педагогіка, психологія та медикобіологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 1. – С. 13-16.

2. Василюк В.М. Прогнозування змагальної діяльності студентів-спортсменів / В.М. Василюк // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини / національний університет Кам'янець-Подільський ; Ред.. П. С. Атаманчук, М. С. Солопчук, Г. М. Арзютов та ін. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 9. – С. 83-91.

3. Гаязова А. В. Проблемы студенческого спортивного движения / А. В. Гаязова, В. Я. Назмутдинов // Перспективы развития современного студенческого спорта: на пути к Универсиаде-2013 в Казани: материалы Всерос. НПК. – Казань: Поволж. ГАФКСиТ, 2012. – С. 48–52.

4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>

5. Лапочкин С.В. Формирование нового понимания значения спорта и физической культуры в молодежной среде посредством исследования спортивного наследия универсиад / С.В. Лапочкин // Педагогико-

психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта. – 2010. – Т. 15. – № 2. – С. 49-56.

6. Лист МОН України № 1/9-454 від 25.09.15 р. «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах» ». – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/47947/

7. Мельник М.Г., Пітин М.П. Проблеми розвитку студентського спорту України у ХХІ столітті / М.Г. Мельник, М.П. Пітин М.П. // Вісник національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Вип. 129 Т. 1 / Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧНПУ, 2015. – С. 169-172.

8. Модельный закон «О студенческом спорте». – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a10

9. Мутко В. Л. Мини-футбол (футзал) в высших учебных заведениях : учебнометодическое пособие / В. Л. Мутко, С. Н. Андреев, Э. Г. Алиев. – Москва : Советский спорт, 2010. – 320 с.: ил.

10. Павленко О. Ю. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху / О.Ю. Павленко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2016. – № 3. – С. 21-25.

11. Семенов А.М. Мини-футбол в системе физического воспитания студенческой молодежи : учеб. Пособие / А.М. Семенов, М.С. Эстрин. – Хабаровск : Изд-во ДВГУПС, 2013. – 72 с.

12. Теорія і методика фізичного виховання / За ред. Т. Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2012, Т.1. С.392.